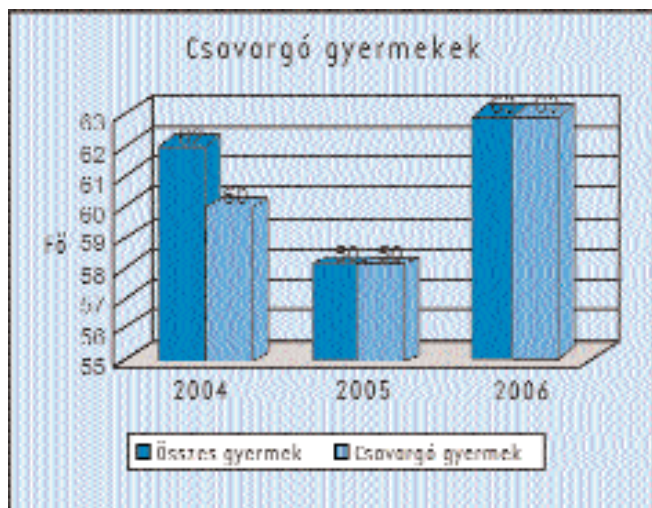

Az SZMM Esztergomi Gyermekotthona pedagógiai rendszerének két sajátossága

1. FOKOZATOS NEVELÉSI RENDSZER – A SZOCIALIZÁCIÓS SZINTEK STRUKTÚRÁJA

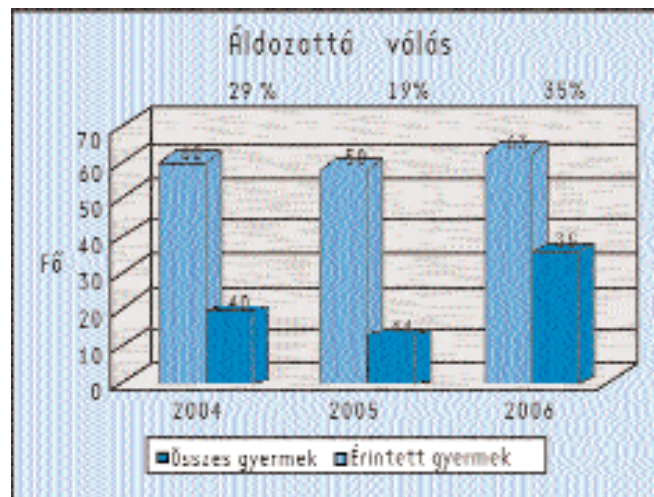
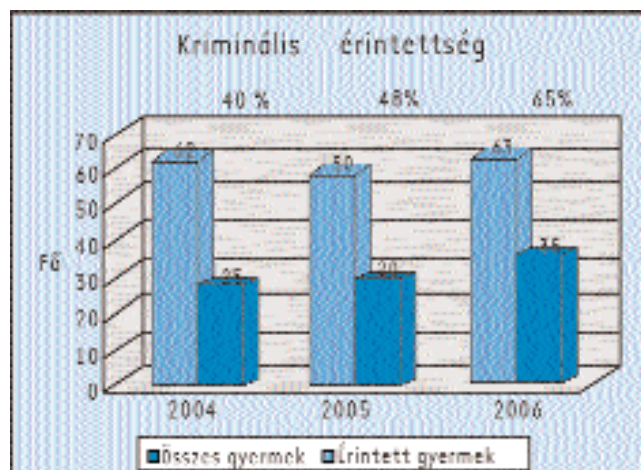
A gyermekotthonba kerülő – speciális szükségletű – gyermekek és fiatalok szocializációja sérült, ennek következtében magatartási és beilleszkedési zavarokkal küszködnek. Nem, vagy rosszul sajátították el a társadalomba való beilleszkedéshez szükséges együttélési szabályokat, a lehetséges és elvárt viselkedési módokat. Normaszegő, disszociális tünetek jellemzik őket. Fejlődésük negatív irányba fordult, elindultak a deviáns karrierhez vezető úton.

Legjellemzőbb disszociális tünet, amellyel növendékeink a gyermekotthonba kerülnek, a szökés, csavargás és az ezzel együtt járó iskolakerülés. Sok bűnözői karrier kezdődik csavargással, és azzal, hogy a felnőtt társadalom felületesen bánik ezzel a jelzéssel. A grafikon gondozottjaink érintettségét mutatja.

„A szökésben lévő fiatal sajátos, kettős veszélyhelyzetben van: egyfelől bűncselekményt követ el, mert a létfenntartási szükséglet rászorítja, másfelől bűncselekmény áldozata lehet, mert kiszolgáltatott és szélsőségesen rendezetlen élethelyzetben van. A szökésben eltöltött idővel egyenesen arányban van ez a kettős fenyegetettség.” (Az ifjúság kriminális veszélyeztetettség Magyarországon, Németh – Ivankó 1998.)

A két grafikon fiataljaink kriminalizálódását és áldozattá válását (prostitúció) szemlélteti az utóbbi három évben.

Gyermekotthonunkban a fokozatos nevelési rendszer alapjainak lerakása több évtizedre tekint vissza, Ferenczi György, akkori igazgató és Szitó Imre pszichológus nevéhez kötődik. Azóta folyamatosan fejlesztjük, „finomítjuk”, hogy a változó gyermeki szükségletekhez, a reszocializáció céljához egyre inkább illeszkedő nevelési eljárást alakítsunk ki és alkalmazzunk. Utolsó módosítására – a nevelőtestület és a gyermekönkormányzat javaslatai alapján – az elmúlt tanévben került sor.

Alkalmazásának háttérében a következő megfontolások állnak:

- Nem titkolt célja, hogy a külvilágtól való elszigetelés nélkül – a gyermek védelme érdekében – a fokozatossággal biztosítsa a fiatalok pedagógiai folyamatban való megtartását.

- A normakövető magatartás kialakítása érdekében konkrét, átlátható követelményrendszert kell a gyermekek elé állítani,

- A magatartás korrekciója, a viselkedés szabályozása.
- Az esetleges negatív attitűdök megváltoztatása.
- Közvetlen irányítás segítségével pozitív fejlődés elérése.

Önállósági szint:

- «Kötöttebb napirend szerint, állandó nevelői ellenőrzés-értékelés mellett tevékenykedik.
- «Kezdő fokozatú tanuló csoportfelelősi tisztségre nem választható.
- «Jutalomjellegű intézeten kívüli programon nem vehet részt.
- «Eltávozásra csak felügyelet mellett, különösen indokolt esetben mehet.

A követelmények teljesítése esetén a gyermek egy hónap időtartam eltelte után alapozó fokozatba kerülhet.

■ c) Alapozó fokozat

Alapozó fokozatba kerül az a növendék, aki a beilleszkedési időszakban az elvárásoknak jól megfelelt, vagy az a magasabb szocializációs szintű tanuló, akinek magatartásában, tanulmányi, önkiszolgáló és közösségi munkájában visszaesés következett be.

Feladatok és követelmények:

- Cél az alapkövetelményeknek megfelelő normarendszer megszilárdítása, bővítése.
- A direkt eljárások mellett a közvetett módszerek alkalmazásával folyik a fejlesztés. Elkezdődik a normák belső meggyőződéssé érlelődése.
- A tanuló számára a nevelőotthoni foglalkozások még kötelezőek.

Önállósági szint:

- A növendék szabadidejét érdeklődésének megfelelő önként választott tevékenységekkel töltheti.
- Tisztségviselőnek akkor választható, ha a csoport érdekvédelme másképp nem oldható meg.
- Nevelői felügyelettel rendszeresen részt vesz külső programokon.
- Eltávozásra kísérettel utazhat.
- Szabadság indokolt esetben engedélyezhető számára.

A gyermek a fokozatból a fejlődés ütemét és a teljesítményt figyelembe véve előbbre juthat haladó fokozatba. Ha az elvárásoknak nem felel meg, visszaléphet a kezdő szocializációs szintre.

■ d) Haladó fokozat

Haladó fokozatba a részleges önállósághoz szükséges szociális fejlettség elérése esetén lehet helyezni a fiataalt a belépő és alapozó fokozatból. Az önálló fokozatból is visszakerülhet ide az, aki a legmagasabb követelményszintnek nem felel meg.

Feladatok és követelmények:

- Feladat a kialakított normarendszer további megszilárdítása a kontroll fokozatos csökkentése mellett.
- Cél az önszabályozó funkciók folyamatos fejlesztése mellett a belső érték- és normarendszer formálása.

- Túlsúlyba kerülnek az indirekt pedagógiai eljárások.
- A tanulóknak képessé kell válnia, hogy a mindennapi életvitelhez szükséges tevékenységeket önellenőrzéssel végezze.

Önállósági szint:

- A felelősi rendszer aktív képviselője lehet.
- Egyéni kimenőre is mehet 'önálló' társával vagy családtagjával.
- Kísérő nélkül, egyedül utazhat szabadságra.

Ha a növendék a szint követelményeinek maradéktalanul megfelel, önálló fokozatba léphet tovább. Ha fejlődésében visszaesés következik be, az alapozó, ha súlyos vétséget követ el, a kezdő szintre kerül vissza.

■ e) Önálló fokozat

Önálló fokozatba a reális önértékeléssel bíró, a részleges önállósághoz szükséges szociális érettséggel rendelkező növendéket lehet helyezni haladó fokozatból.

Feladat és követelmények:

- A kialakult normarendszer további megszilárdítása, a viselkedést szabályzó funkcióinak erősítése a cél.
- Az önkiszolgálás, közösségi munka területén példaértékűen kell teljesíteniük.
- A tanulóknak olyan ismeretekkel, készségekkel, belső értékrenddel kell rendelkezniük, amelyek birtokában külső kontroll nélkül is felelősséget tudnak vállalni tetteikért.

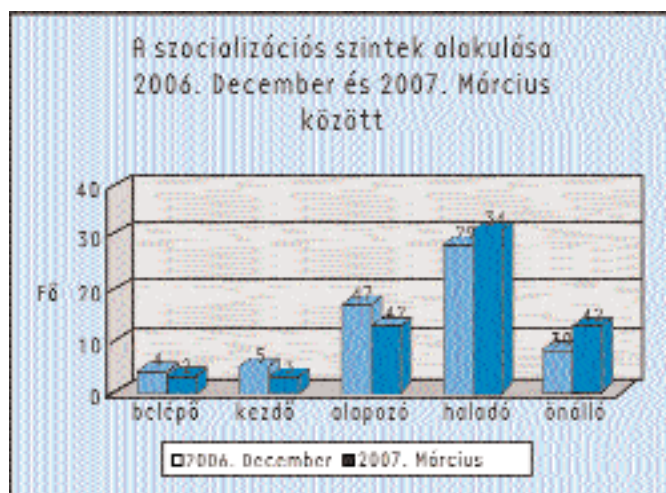
Önállósági szint:

- Az otthon egész területén felügyelet nélkül önállóan közlekedhetnek.
- Rendszeresen egyéni kimenőre járhatnak, a szabad külső mozgás engedélyezett számukra.
- A foglalkozások egy része számukra nem kötelező, hanem választható.
- Önállóan is szervezhetnek maguknak programot.
- Bizalmi jellegű feladatokat láthatnak el.
- Hétfélig eltávozásra is mehetnek a szabadságokon kívül.

A növendék, ha az önálló fokozat követelményeinek nem felel meg, vagy súlyos fegyelmi vétséget követ el visszaminősíthető alacsonyabb fokozatba.

Nevelési rendszerünkkel – az általában két évig tartó – reszocializációs folyamat hatékonynak bizonyult. Fokozatosan, kis előrelépésekkel – esetleges megtorpanáson, visszaesésen keresztül – valamennyi növendékük a társadalmi beilleszkedéshez szükséges készségek, képességek magasabb szintjével kerül ki otthonunkból. Ezt a célt szolgálja fokozatos nevelési rendszerünk.

A grafikon 3 hónap időtartam alatt mutatja a növendékek szocializációs szintjének változását 63 gyermekre vonatkozóan. Jól látható az alacsony fokozatú (kezdő, alapozó) tanulók számának csökkenése és a magasabb szintet elérték arányának növekedése. Az eredmények értékelésénél figyelembe kell venni, hogy a két időpont között 8 tanulót fogadtunk be otthonunkba, akik legalább egy hónapot a belépő fokozatban töltöttek.

2. A GYERMEKOTTHON BELSŐ ISKOLÁJA MINT SZOCIALIZÁCIÓS SZÍNTÉR

Az Esztergomi Gyermekotthon állami feladatként ellátandó alaptevékenysége, hogy biztosítja az elhelyezett gondozottak oktatását, képzését. Intézményünkben önálló – OM azonosítóval rendelkező – közoktatási intézményként belső iskola működik. Minden tanévben a szükségleteknek megfelelően szervezzük általános iskolai és szakiskolai évfolyamait.

A belső iskola a speciális pedagógiai tevékenység folytonosságát és folyamatosságát biztosítja. Alapvető fontosságú a személyiségkorrekció szempontjából, hiszen a növendékek beutalására gyakran éppen iskolai mulasztásaik, iskolakerülésük, a tankötelezettség elmulasztása miatt kerül sor. Az oktató-nevelő munka célja, hogy a sajátos személyiségzavarokkal küzdő, ismeretbeli lemaradásokkal, tanulási nehézségekkel terhelt tanulókat speciális módszerekkel és eszközökkel felzárkóztassa, képesé tegye őket a tanulmányaikban való folyamatos haladásra, a tankötelezettség teljesítésére. A továbbépíthető alapképzettség teszi lehetővé, hogy a későbbiekben bekapcsolódhassanak szakképzésbe, esélyük legyen a munkaerőpiacon. Mindez alapfeltétele a sikeres társadalmi beilleszkedésnek.

A gyermekvédelem belső iskolái ellen leggyakrabban két érvet szoktak hangoztatni: az egyik, hogy izolál, a másik pedig, hogy kis létszámuk miatt nem tudják a szakos ellátottságot biztosítani. Elismerve, hogy mindkét állításnak van igazságtartalma, nézzük, mi indokolja ezeknek az intézményeknek a létét:

– A mi gyermekeinkkel – különösen a speciális gyermekotthonok növendékeivel – a hagyományos közoktatási rendszer

nem tudott eredményt elérni. Ezt egyértelműen igazolják tanulóink iskolai előéletének dokumentumai (túlkorosság, mulasztások, bukások, tanulmányi eredmények).

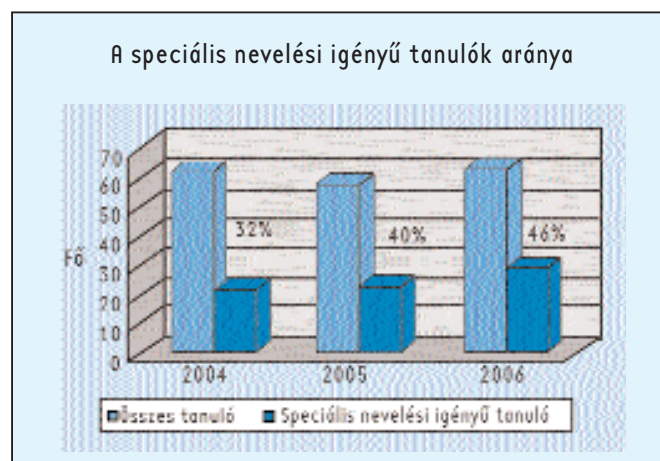
– A tapasztalatok szerint a külső iskolába beiskolázott gyermekek nagy része válik rövid időn belül magántanulóvá, aminek ugyancsak az lesz a következménye, hogy tanulmányaikat az otthonokban nem szakos kollégák irányításával végzik. A heti pár órás vizsgára való felkészítés nem pótolhatja a rendszeres, mindennapos iskolába járást.

– Az iskolák, pedagógusok, iskolatársak alacsony toleranciaszintje, a gondozottakkal szembeni negatív diszkrimináció is gyakori jelenség. Ez egyrészt hátráltatja a személyiségkorrekciós fejlesztését, másrészt ún. másodlagos ártalomként hat. Nem utolsó sorban tovább rontja azt az attitűdöt, amely tanulóinkban az iskolával, a tanulással kapcsolatban kialakult.

TANULÓINK JELLEMZŐI

A túlkorosság kimutatásánál átfedések jelentkeznek. Egy tanuló esetében lehet évszázados bukás és hiányzás miatt is. Ez magyarázza, hogy az összes hiányzás alacsonyabb, mint a részadatok összege. Az egy tanulóra vetített túlkorosság átlaga 2004-ben 1,89 év, 2005-ben 1,52 és 2006-ban 1,69 év.

A grafikon jól szemlélteti, hogy évről évre nő azoknak a tanulóknak az aránya, akik gyógypedagógiai megsegítést igényelnek. Iskolánkban integráltan oktatjuk az enyhe fokban értelmi sérült, tanulásban akadályozott gyermekeket. Ehhez a személyi és tárgyi feltételek adottak. Egyéni, kiscsoportos differenciált fejlesztést nyújtunk a részképesség zavaros: diszlexiás, diszgráfiás, diszkalkuliás és tanulási nehézséggel küzdő, figyelemzavaros növendékeknek.

A TANULÓK TÚLKOROSSÁGI MUTATÓI AZ ELMÚLT HÁROM ÉVBEN

Év	Tanuló-létszám	Túlkorosság										összesen	arány
		Bukás miatt			Hiányzások miatt								
		1 év	2 év	3 év	1 év	2 év	3 év	4 év	5 év				
2004	62 fő	25	5	2	9	9	4	1	1	47 fő	76%		
2005	58 fő	13	5	2	18	9	2	1		50 fő	86%		
2006	63 fő	10	9	5	14	8	2	1		49 fő	78%		

■ Főbb problémák beiskolázáskor:

- A tanulás iránti motiváció hiánya, a tanulmányi munkával szembeni ellenállás
- Ismeretbeli lemaradások, nehézség a tanulási technikák terén
- Részképesség zavarok, az elmaradt megsegítés
- Alacsony szintű kommunikációs készség (kifejezőkészség, szövegértés)
- Figyelemzavarok, a tartósság hiánya, a koncentráció nehézségei, fluktuáció
- Gyenge feladattudat, a feladattartás problémái
- Az önálló munkavégzésből adódó nehézségek
- Az együttélési szabályok betartása

■ SZEMÉLYI, TÁRGYI FELTÉTELEK

A 64 tanuló oktatását 6 főállású és egy óraadó tanár, 2 gyógypedagógus és 2 szakoktató végzi hét tanulócsoportban, osztályban. Többen rendelkeznek szociális, pszichopedagógus végzettséggel, korábbi gyermekvédelmi gyakorlattal is.

A tárgyi feltételek megfelelnek az átlagos „normál” iskolák felszereltségének. Megfelelő számú tanterem, könyvtár, informatika terem, audiovizuális terem, rajz és ének szaktanterem, tornaterem áll az oktatás szolgálatában. Szakiskolás tanulóink a 9. és 10. évfolyamon tankonyhán és tankertben végzik pályaorientációs tevékenységüket.

A diákokat megfelelő tankönyvekkel, taneszközökkel látjuk el. A további tanulmányi célok elérése érdekében idegen nyelvet és informatikát is oktatunk. Informatikai ismereteik gyakorlati alkalmazására a csoportokban és az I-pont szabadidős teremben (Internet) is lehetőségük van. A művészeti és ének-zenei nevelés a követelményrendszer teljesítésén túl színtere az önkifejezésnek, önmegvalósításnak, tehetséggondozásnak. Kihasználjuk a bennük rejlő terápiai lehetőségeket is. Kollégáink irányítása mellett tanulóink az intézményen kívül is szép eredményeket érnek el.

■ AZ ISKOLA SZEREPE A TANULÓK RESZOCIALIZÁCIÓJÁBAN

a) A belső iskola egyik legfontosabb feladata tanulóink iskolázottsági hátrányának csökkentése, optimális esetben megszüntetése. Ennek érdekében a felzárkóztatás után lehetőség nyílik a jó képességű, pozitív hozzáállású és szorgalmas növendékeknek egy tanévben két évfolyamból felkészülni osztályozó vizsgára.

b) Igyekszünk megváltoztatni az iskolával, tanulással szembeni negatív beállítódást, hogy a gyermekek a tanulásban – a későbbiekben is – a hátrányos helyzetből, a kirekesztettségéből való kitörés lehetőségét lássák.

c) Biztosítjuk, hogy a ránk bízott gyermekeket egységes nevelő hatások ériék. Ennek érdekében szorosan együttműködünk az otthonnal, egységes követelményeket támasztunk, hasonló módszereket alkalmazunk. A tanulók felé elfogadással, toleranciával, előítélettől mentesen fordulunk.

d) Részt veszünk a fokozatos nevelési rendszer működésében. Havonta értékeliük tantestületi szinten a tanulók iskolai teljesítményét és magatartását. Mérlegeljük, és a sajátos zseton-jutalommal elismerjük az elért eredményeket. A nevelőkkel konzultálva javaslatot teszünk a növendékek zsebpénz-kiegészítő támogatására és szocializációs fokozatára. A Pedagógiai Tanács ülésein részt veszünk a gyermekeket érintő minden döntésben.

e) Szervezünk iskolai és iskolán kívüli szabadidős programokat, mint például az intézmények közötti tanulmányi verseny, vagy iskolai kirándulás Visegrádon.

■ ÖSSZEGRÉS

Hisszük és valljuk, hogy pedagógiai rendszerünk bemutatott két eleme hozzájárul ahhoz, hogy növendékeink személyiségfejlődését kedvező irányba befolyásolhassuk. A gyermekvédelem területéről és a volt növendékeinktől kapott visszajelzések igazolják, hogy törekvéseink helyesek. Tisztában vagyunk vele, hogy nem mindenütt valósítható meg az a gyakorlat, amelyet mi folytatunk. De reméljük, sikerült olyan gondolatokat ébreszteni az Olvasóban, amely előbbre viszi a speciális gyermekotthonokban élő gyermekek nevelését.

Buczko Róza

